

Joves
Estrangers
No
Acompanyats

Meritxell Alsina Villarreal

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona

Joves Estrangers No Acompanyats

TREBALL FINAL DE GRAU CURS 2013/2014

Projecte d'intervenció social adreçat a joves que han immigrat a Barcelona, sense referents adults i que han estat declarats majors d'edat a través de proves radiològiques ordenades per la Fiscalia, quedant en una situació d'exclusió social.

Alumna autora: Meritxell Alsina Villarreal

Tutora: Sara Moreno

Fotografia coberta: David Robert Bliwas (la fotografia ha estat retallada pel marge dret).

INDEX

ABSTRACT	4
DEFINICIÓ DEL PROBLEMA	5
DIAGNOSI	7
ARBRE DE PROBLEMES	12
ANÀLISI D'ALTERNATIVES	13
LA MATRIU DE PLANIFICACIÓ	13
CRONOLOGIA ACTIVITATS	17
REFLEXIÓ FINAL	18
BIBLIOGRAFIA	19
ANNEX	21
ESQUEMA DEL ITINERARI QUE SEGUEIXEN ELS JOVES SEGONS LA LLEI D'ESTRANGERIA	21
ARBRE D'OBJECTIUS	22
MATRIU DAFO	23
LA MATRIU DE RESPONSABILITAT I EL PRESSUPOST	24
LA EXPERIÈNCIA PERSONAL VISCUDA EN EL TRÀNSCURS DE LA RECERCA	27
PÒSTER	29

Abstract

Aquest projecte d'intervenció social parteix de la identificació d'un col·lectiu específic de joves que han immigrat sense referents adults a Barcelona. Aquests joves, sovint trobats al carrer, han estat sotmesos a unes proves radiològiques per determinar la seva edat, ja que o bé no portaven documentació o el contingut del passaport o certificat de naixement és considerat dubtós; el resultat de les proves ha estat major de divuit anys. Com són majors d'edat queden exclosos del circuit de protecció a la infància i adolescència, però com tenen una documentació de menors d'edat queden també exclosos de molts serveis adreçats a la immigració. Aquest projecte pretén superar almenys una primera fase d'integració social per allunyar-los de la situació de marginalitat en què es troben. Seguint el mètode de l'enfocament del marc lògic, la diagnosi s'ha dut a terme a partir de l'anàlisi de diverses fonts documentals secundàries i bibliografia especialitzada en el fenomen de la immigració irregular, així com mitjançant tècniques d'investigació qualitatives: entrevistes a professionals que treballen directament amb aquests joves i l'observació de recursos residencials entre altres. S'identifiquen cinc dimensions com a causa de l'extrema situació de vulnerabilitat en què es troben. L'estratègia de la intervenció anirà enfocada a superar aquestes dificultats en dos nivells. Pel que fa als joves que tot just surten de la Fiscalia i no saben on anar, se'ls facilitarà el coneixement necessari de la xarxa de dispositius on poden ser ajudats. En quant als joves que aconseguixen ser acollits en algun recurs residencial, en aquest cas a través del Consorci de Serveis Socials, en primer lloc es mirarà de potenciar la seva formació en habilitats socials i coneixements instrumentals per a que puguin inserir-se en el mercat laboral i en segon lloc, evitar la frustració del seu procés migratori. Per dur a terme aquests objectius es proposen una sèrie d'activitats per tal de que millorin les seves competències instrumentals i relacionals com, per exemple, fent de monitors amb infants i/o adolescents a partir d'una experiència d'Aprenentatge en Serveis (APS), creant un grup de voluntaris en el camp de la salut mental per minvar els efectes negatius del procés migratori en l'estat anímic dels JENAS o distribuir tríptics d'informació dels dispositius d'atenció on es poden adreçar un cop són declarats majors d'edat.

Paraules clau: Joves, immigració, exclusió social, projecte d'intervenció.

Definició del problema

Barcelona ha anat acollint a milers de persones en les últimes dècades, però a partir dels anys noranta, comença a arribar un col·lectiu especial de persones nouvingudes: joves que arriben sense cap referent adult i que procedeixen del continent africà. Fugen de la pobresa, entren al territori espanyol per canals alternatius a les fronteres legals i busquen una qualitat de vida que no esperaven trobar al seu país.

Aquesta ciutat comença a percebre un volum major d'aquests joves a partir de l'any 2000, generalment d'origen marroquí, en edats compreses entre els 14 i els 18 anys i que arriben sense cap referent adult; segons el Servei de Detecció i Intervenció (SDI) de l'Ajuntament de Barcelona¹. A partir del 2007 també es comença a registrar un augment de joves que provenen de l'Àfrica subsahariana a expenses de la magrebina, tot i que la majoria ronden els 16 - 18 anys.

La Generalitat de Catalunya durant aquests anys ha anat fent els corresponents tràmits de protecció sense posar gaires inconvenients. Quan els cossos policials o els educadors de carrer es troben amb aquests joves, els porten a un centre d'acollida i estudien les circumstàncies de cada cas. Per dur a terme aquest procés, és necessari que cada jove porti la seva documentació. Aquests poden presentar el passaport, la partida de naixement o, en molts casos, venen sense cap paper que els identifiqui i se'ls insta a posar-se en contacte amb familiars per a que els hi enviïn. En els casos en els que no s'aporti la documentació, o que es consideri dubtós el contingut d'aquesta², la Fiscalia de la Subdelegació del Govern pot ordenar la realització d'unes proves radiològiques a aquests nois per tal d'esbrinar quina edat poden tenir³. Aquestes proves desencadenen una certa polèmica atès que són poc precises i s'acusen als realitzadors d'aquestes de determinar l'edat més alta del interval del resultat de les possibles edats, ja que si superen la majoria d'edat aquests joves queden exclosos del sistema de protecció a la infància i adolescència i no se'ls ha de procurar cap atenció.

¹ Aquest servei va ser creat al 1999.

² En els certificats de naixement o passaports que aporten i ha una presumpció de dubte per part de la Fiscalia del Govern, en tant que aquests certificats no són expedits per una entitat pública ja que no hi ha un control dels registres en el moment de naixement; aquests són expedits per un notari, conegut com "affidavit", que dona fe que aquella persona ha nascut en un dia i lloc determinat. No obstant, el valor d'un notari amb dret anglosaxó no és equiparable a la figura del notari del continent europeu, tal i com explica l'advocat, educador social i director de la fundació El Putxet.

³ Segons s'especifica en els articles 35 de la Llei d'Estrangeria i el 62 del Reglament de d'Execució de la Llei d'Estrangeria.

Entre el 2009 i el 2010⁴, el 45% d'aquests joves van presentar el passaport i un 29% no va presentar cap documentació. El SDI, l'any 2009, va atendre 96 joves en total; d'aquests el 46,88% van ser declarats majors d'edat a través de les proves radiològiques.

No obstant, quan aquests joves eren expulsats dels centres d'acollida, durant un temps hi havia certa permissivitat per a que aquests expedients poguessin ser derivats a través de l'Àrea de Suport al Jove Tutelat i Extutelat (ASJTET) ja que al haver passat per un centre d'acollida ja s'havien iniciat les mesures de protecció per a menors des de la Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència (DGAIA) mentre es duïen a terme les proves radiològiques. A l'estiu del 2012 però, la Subdelegació del Govern determina que la DGAIA no ha d'assumir la tutela fins que s'hagi comprovat que són menors de 18 anys a través de les proves radiològiques, per tant, ja no es poden derivar aquests casos a través de l'ASJTET, sinó que s'haurà de fer via Consorci de Serveis Socials de Barcelona (CSSBCN)⁵. Arrel d'aquest canvi la dificultat que tenen els joves per obtenir els permisos de residència i de treball s'incrementa enormement. A banda de que l'oferta de places als pisos d'acollida de que disposa el CSSBCN són escasses, només en té trenta⁶, en molts casos acaben al carrer o d'alberg en alberg. Sovint acaben divagant pels diversos recursos, ja que tots tenen unes places determinades i ofereixen una estància limitada. Si hi ha joves que a hores d'ara no estan exclosos socialment, és gràcies a l'acollida i suport que reben des de determinades entitats i organitzacions de la ciutat que

Font: Àngel Garcia. Llicència copyright. www.angelgarcia.cat

lluiten per la seva integració social.

En aquest projecte s'utilitzarà l'expressió JENAS per referir-nos al col·lectiu de Joves Estrangers No Acompanyats, d'aquesta manera al nomenar-los els fem visibles i alhora, els diferenciem del col·lectiu de MENAS (Menors Estrangers No

⁴ Fins l'octubre del 2010.

⁵ A l'annex s'inclou un esquema d'elaboració pròpia on es reflecteixen els canals legals i alternatius d'entrada al país i l'aplicació de la llei en cada cas.

⁶ A data de desembre del 2013.

Acompanyats) que tot i presentar trets comuns en la seva problemàtica, el fet de ser menors d'edat determina una realitat diferent.

Diagnosi

L'estat espanyol, segons un informe recent sobre la immigració⁷, és el segon país en el ranking dels països de destí amb més fluxos migratoris en els últims deu anys, només al darrere dels Estats Units.

Des d'una mirada històrica, els moviments humans han estat presents en totes les societats, l'estatus de l'immigrant, però, depèn de la perspectiva política de cada època i país (Rostecka, B. ; 2005). La irregularitat no deixa de ser un estatus creat a partir d'un acord unilateral entre països (López, A.M.; 2005).

Per tant, partint d'aquests supòsits i de la Declaració dels Drets Humans de la Organització de les Nacions Unides, els JENAS han de ser tractats com a ciutadans de ple dret i no com a ciutadans de segona, se'ls ha de proveir ajuda en tant que "tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i drets, i dotats com estan de raó i consciència, han de comportar-se fraternalment els uns amb els altres".

La recerca dels diferents factors que influeixen directa o indirectament a la situació problemàtica dels JENAS es poden classificar en cinc dimensions: jurídic-administrativa, política, social, personal i de recursos.

Dimensió jurídic- administrativa

Dues perspectives molt significatives en la Sociologia del mercat de treball, la neoinstitucionalista i la crítica/marxista, coincideixen en la idea de que el mercat de treball és una institució social que mentre fa la funció de repartir uns ingressos també estructura la societat, reflectint les relacions de poder i de classe. És a dir, el mercat de treball constitueix una ampla xarxa de relacions socials, determinant una estratificació social i una estructura de classes. Entre el 1995 i el 2007 a Espanya mentre determinats sectors lideraven el creixement econòmic, s'anava desenvolupant una certa tolerància a la situació irregular de les persones que immigraven (Méndez, Mónica; Cebolla, Héctor; Pinyol, Gemma; 2013).

⁷ Méndez, Mónica; Cebolla, Héctor; Pinyol, Gemma (2013): "¿Han cambiado las percepciones sobre la inmigración en España?" en Zoom Político, Laboratorio de Alternativas.

Ara bé, els criteris per contractar persones en una situació administrativa irregular, com els JENAS, són molt estrictes: l'empresa ha d'estar al corrent de les despeses de la Seguretat Social i de l'Administració tributaria; ha de fer més d'un any que està en funcionament; ha de tenir una facturació suficient per a necessitar més treballadors; no pot haver acomiadat ningú en el últim any; l'oferta ha de ser de 40 hores setmanals, durant 12 mesos i el sou brut no pot ser inferior a 900 euros mensuals (advocat i educador social, El Putxet). En quant a les proves radiològiques, diversos professionals perceben com aquestes es fan cada cop de forma més regular:

<<Cada cop es fan més proves radiològiques, no és que siguin més restrictives o menys, perquè el que són és inexactes, perquè són clarament inadequades perquè tenen un marge d'error molt gran i això sempre ha sigut així>> (advocada de l'ASJTET).

Els pensadors neoinstitucionalistes, com Piore, distingeixen entre dos tipus de feines: els *good jobs* i els *bad jobs*. Els mercats de treball poder arribar a segmentar-se per diverses raons: ètnia, gènere, edat, religió, etc. Lorenzo Cachón (2009) argumenta com els països receptors d'immigració busquen una mà d'obra flexible i dòcil per tal de que interioritzi unes condicions precàries de treball (*bad jobs*). Aquests països han fet un "efecte crida" durant els anys de bonança econòmica (1995-2007). L'Administració pública també va jugar un paper important, en tant que anava duent a terme processos de regularització a mesura que aquestes persones aconseguien accedir al mercat de treball, acabant convertint-se la irregularitat com a part essencial del model d'immigració a Espanya (Méndez, Mónica; Cebolla, Héctor; Pinyol, Gemma; 2013).

Amb la crisi econòmica però, l'Administració pública deixa de ser "tant permissiva" amb els immigrants irregulars, i per tant, amb els JENAS; i a l'estiu del 2012 s'endureixen els tràmits per aconseguir el permís de residència i de treball. A banda de no tutelar els joves abans de demostrar que són menors d'edat, els tres mesos per els tràmits per obtenir els permisos de residència comencen en el moment què tenen el decret de Fiscalia i no quan tenen divuit anys segons el passaport. Aquesta mesura és de caràcter retroactiu cosa que encara complica més obtenir el permís de residència:

<<Vam haver de presentar la seva sol·licitud (d'en Fataou, jove JENA) al juliol i ell ja havia fet els tres mesos i la Subdelegació del Govern li va denegar el permís per regular els seus papers. Estem mirant de com li arreglem els papers, però ja ha passat un any i mig...>> (advocat i educador social, El Putxet).

Dimensió política

En temps de crisi econòmica com l'actual, el nivell d'acceptabilitat entre la població autòctona per determinades feines augmenta i això provoca una actitud més amarga cap a la immigració. En el 2011, segons un estudi publicat recentment⁸, es constata com a diferència dels anys previs a la crisi, hi ha menys persones que pensen que les feines que desenvolupen les persones que han immigrat siguin aquelles que han rebutjat els autòctons. Si la societat deixa de percebre la immigració com a un col·lectiu que cal ajudar la implicació política pot decaure.

D'altra banda, l'administració pública de Barcelona no aborda aquesta problemàtica des dels seus plans municipals. Si bé en el Pla municipal per a la infància (2013 - 2016) esmenta entre els objectius els joves vulnerables que han immigrat, la seva actuació és molt limitada, sense fer cap referència al col·lectiu de JENAS. Al Pla d'inclusió social de Barcelona 2012 – 2015 tampoc hi fa cap referència.

Dimensió social

Laura Zanfrini (2004) argumenta que existeix una correlació entre el model d'estratificació socioeconòmica d'una societat pluriètnica i els seus models d'estratificació ètnica, en el sentit de que cada grup ètnic tendeix a estar present en un nivell econòmic determinat, a treballar en una professió concreta i a acceptar una divisió del treball. Les activitats formatives a les que acudeixen els JENAS acostumen a ser exclusives per a persones que han immigrat o que es troben en una situació de risc social. Des d'aquests espais no s'acaben de procurar xarxes de suport efectives per a la integració social, ja que al final pràcticament no hi ha un vincle amb joves autòctons, i aquestes xarxes acaben sent tancades i reproductores de desigualtats. Així, els joves tendeixen a agrupar-se per països de procedència:

<<Los encuentros los hacemos en el Raval, nos sentamos, en la plaza. Muchos conocen este barrio, todos los negros, y cuando no tenemos nada que hacer, no hay clases, no hay nada, nos

Font: Marta Conti Llobet. Llicència copyright.
Marta.conti.blogspot.com

⁸ Méndez, Mónica; Cebolla, Héctor; Pinyol, Gemma (2013): "¿Han cambiado las percepciones sobre la inmigración en España?" en Zoom Político, Laboratorio de Alternativas.

sentamos ahí y charlamos y conocemos>> (Jaffah, jove JENA).

Dimensió recursos

Els recursos que hi ha a la ciutat per a persones vulnerables no els poden atendre ja que tot i tenir un decret de Fiscalia que diu que són majors d'edat, la documentació que porten diu el contrari:

<<Cuando llegamos aquí a España te dicen que no tienen aquí como pasaporte, en mi caso tengo partida de nacimiento y ha dicho que van a coger para llevar al hospital para hacer proves y después dice que yo no dieciocho años no puede estar en el centro del menor y yo buscar vida e ir a Cruz Roja para tener ayuda y Cruz Roja dice que no puede ayudarme a nada>> (Jaffah, jove JENAS).

Els joves van divagant de recurs en recurs en busca d'ajuda i denuncien com al cap de mesos han explicat la seva historia diverses vegades:

<<Antes de entrar te preguntan toda tu vida: tu edad, tu familia, etc. Te preguntan todas y cómo que tú tienes confianza de que pueden ayudarte o algo, pues explicas tus cosas privadas y las ponen en el ordenador y todo y después te dicen que no pueden ayudarte [...] yo me siento muy mal [...] pero no me han hecho caso>> (Fataou, jove JENAS).

En quant als recursos que sí que accedeixen, molts professionals denuncien una manca de recursos per satisfer les necessitats d'alguns joves a causa d'uns recursos econòmics insuficients:

<<No estarem somniant, no és el millor moment per atendre aquest tipus de demanda... seria necessari tenir un recolzament psicològic [...] Amb el CAP? La Gisela que era la nostra cap fa un any, va buscar a tot arreu, a tot arreu, [...] però de psicologia no hem trobat res. [...]>> (educador social, Casal dels Infants)

D'altra banda, els recursos formatius als que accedeixen no suposen cap garantia d'inserció laboral. Aconsegueixen trencar amb les barreres idiomàtiques i acabar PQPI's i CFGM, però no aconsegueixen accedir al mercat laboral, i això encara enfonsa més el seu estat anímic:

<<En teoría tengo que hacer el grado medio, pero mi caso está un poco difícil, porque hacemos el mismo PQPI, tengo la nota tengo casi un 9. Y en teoría tengo que estudiar, pero, de verdad mi cabeza está... muy caliente [...] Llevo dos años y entonces no tengo nada, nada que me ayude a hacer mi vida...>> (Jaffah, jove JENAS).

Aquests fets reforcen les diferències ètniques, ja que s'acaba justificant d'aquesta manera la discriminació en el mercat laboral, així com la divisió d'aquest (Zanfrini, 2004; E. Sussi, 1992).

Dimensió personal

Els JENAS acostumen a venir sense haver acabat la seva escolarització i sense haver rebut cap mena de formació professional.

<<Els nostres nanos en competències instrumentals són limitats [...]Tots els nanos que passen pel projecte han de començar una formació en habilitats socials, sobretot és un treball més actitudinal, competencial, o sigui, tant des del propi usuari com per entendre una miqueta com es pensa a Catalunya, sí?>> (educador social, Casal dels Infants)

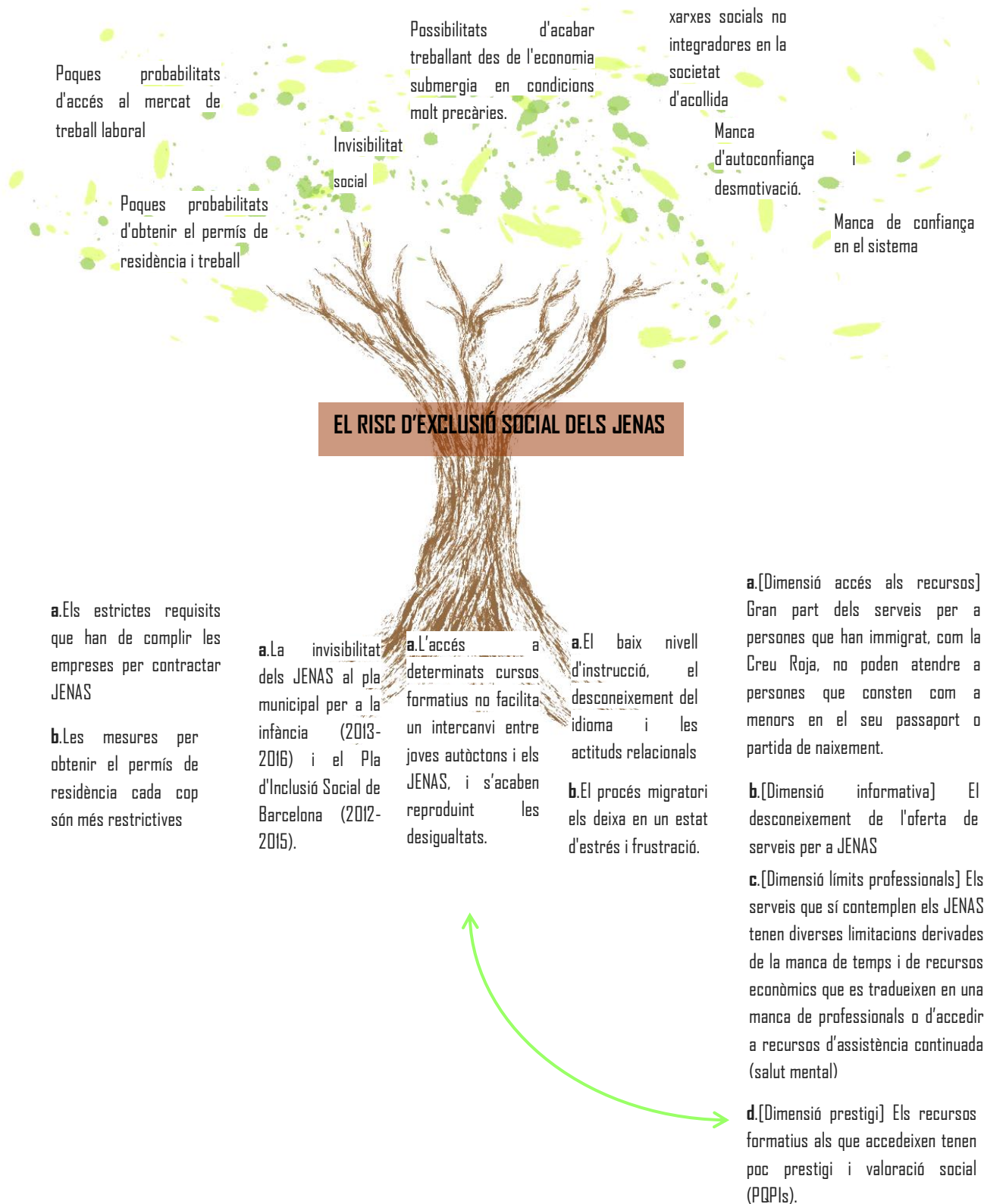
Alguns educadors puntualitzen com a alguns JENAS els hi costa més parlar de la seva vida, ja que arriben en una situació d'estrés postraumàtic, però no tenen prous recursos per fer front:

<<Una miqueta el que detectem, des de la meva ignorància [...], sí que hi ha temes de depressió, de manca d'autoconfiança, però bueno, vas treballant com pots [...] però és complicat, és complicat això... perquè necessites molt de temps que no tenim i uns recursos molt professionals que tampoc tenim>> (educador social, Casal dels Infants).

Altres professionals expliquen la frustració que aquests joves pateixen quan descobreixen que les seves expectatives no es corresponen amb la realitat del país d'acollida. Una educadora social dels pisos per a joves vulnerables del Consorci de Serveis Socials de Barcelona explica com molts arriben a l'estat espanyol aspirant a convertir-se en grans futbolistes i compartir vestuari amb els professionals⁹.

⁹ L'educadora social explica com aquests joves quan parlen per telèfon amb les seves famílies, aquests els hi diuen estic a "Barça" per referir-se a la ciutat de Barcelona, o "Atleti" per referir-se a l'equip de futbol de Madrid.

Arbre de problemes

Dimensió jurídic-administrativa

Dimensió política

Dimensió social

Dimensió personal

Dimensió recursos existents

Anàlisi d'alternatives

Alternatives Ítems	Potenciar intercanvi cultural espai públic i formatiu	Ampliar xarxes socials	Millorar formació i habilitats socials	Evitar frustració procés migratori	Garantir accés serveis persones en risc	Facilitar coneixement serveis	Integrar xarxa atenció psicològica	Millorar prestigi social PQPIs
IMPORTÀNCIA	4	4	5	5	4	5	4	4
RECURSOS	4	3	4	4	0	5	2	3
CAPACITAT	4	4	4	3	0	5	0	3
IMPACTE	3	4	4	4	0	5	2	3
RISCS	1	2	5	5	3	5	5	4
TOTAL	16	19	22	21	7	25	13	17

*Puntuació del 1 al 5

A partir d'aquest anàlisi podem posar el focus de la intervenció en la millora de la formació i habilitats socials, facilitar el coneixement dels serveis als que poden accedir i en la realització d'accions encaminades a evitar la frustració del procés migratori. Es tracta d'alternatives que tenen molta importància per la seva integració social, no suposen un gran cost ja que hi ha recursos existents que podrien potenciar-se i no hi ha grans riscos, és a dir, efectes negatius.

Aquest projecte es basarà en l'experiència de 10 JENAS que viuen als pisos per a joves vulnerables del Consorci de Serveis Socials de Barcelona (CSSBCN). D'aquesta manera, es podrà dur a terme l'avaluació d'aquest projecte. Actualment, les trenta places del CSSBCN romanen ocupades. Segons fonts del CSSBCN tots ells han estat declarats majors d'edat per la Fiscalia, el 73,33% d'ells van entrar abans de fer els 18 anys, segons l'edat que consta al seu passaport.

La matriu de planificació

	LÒGICA INTERVENCIÓ	INDICADORS DE RESULTATS	FONTS AVALUACIÓ	HIPÒTESIS
OBJECTIU GENERAL	Millorada la integració social dels JENAS que viuen en un recurs residencial del CSSBCN	Aconseguir que 5 JENAS del CSSBCN comencin un primer contacte amb el món laboral.	Nombre de JENAS que busquen feina del CSSBCN.	Els JENAS són joves que estan molt disposats a treballar.
OBJECTIUS ESPECÍFICS	OE.1: Millorada la formació acadèmica, el coneixement de l'idioma i les actituds relacionals.	I.1: Aconseguir que els 10 JENAS del CSSBCN rebin formació acadèmica, lingüística i competències relacionals.	I.1: Nombre de JENAS que reben formació del CSSBCN.	Bcn té una gran oferta formativa professional pública per a joves.
	OE.2: Evitada la frustració del procés migratori	I.2: Aconseguir que els 10 JENAS, a través de la participació social, guanyin motivació i confiança.	I.2: Nombre de JENAS que participen activament en alguna entitat, escola, etc.	
	OE.3: Facilitat el coneixement dels serveis de la ciutat a tots els JENAS que han passat per la Fiscalia per part dels professionals.	I.3: Aconseguir que el 100% dels JENAS, que han passat per la Fiscalia, tinguin accés al coneixement dels dispositius on poden anar durant la intervenció del projecte (5 mesos)	I.3: Nombre de JENAS que passen per Fiscalia.	
RESULTATS	R.1: S'incrementa el nombre de JENAS formats, que coneixen l'idioma i les costums de Catalunya.	I.1: Els 10 JENAS del CSSBCN poden comunicar-se bé en català o castellà i han assolit un nivell de formació acadèmica suficient per trobar una feina.	I.1: Nombre de JENAS del CSSBCN formats.	
	R.2: Millora la confiança i motivació dels JENAS respecte el seu procés migratori.	I.2: El 10 JENAS transmeten confiança i seguretat en ells mateixos. Saben on són i on volen arribar, conscients de les seves expectatives i les seves limitacions reals.	I.2: Qüestionari de caràcter personal adreçat als JENAS del CSSBCN.	
	R.3: Es garanteix el coneixement de la xarxa de dispositius que poden ajudar als JENAS després de passar per la Fiscalia per part dels professionals.	I.3: Creació de 10 punts informatius estratègics a la ciutat per la distribució dels tríptics.	I.3: Persones responsables del control de la distribució dels tríptics.	

	MITJANS	COST	
ACTIVITATS (en funció dels resultats)	A.1: Designar una persona del curs de formació del JENA per a que l'ajudi en els estudis, així com en altres àmbits que requereixi el seu suport. Figura del tutor amic.	A.1.: Voluntat de tots els professors de les escoles i instituts.	A.1: (-)
	A.2: Difondre més la publicitat d'esdeveniments gratuïts (o aconseguir que ho siguin) de l'agenda cultural de Barcelona i arribar al col·lectiu de JENAS.	A.2.1: 1 sociòleg/a encarregat/da de seleccionar els esdeveniments i crear cartells (o aconseguir-los) i penjar-los a les escoles, parcs municipals i pisos de JENAS i joves vulnerables. A.2.2.: Material de cartografia per la impressió dels cartells.	A.2: Sociòleg/a (167h)
	A.3: Incentivar la motivació dels JENAS a partir de la seva col·laboració en activitats com l'esport, la música, el teatre, etc. (voluntaris ajudants de monitors: APS <i>Aprenentatge en Serveis</i>)	A.3: Escoles i centres municipals d'esport, música, teatre, etc.	A.3: Sociòleg/a (167h)
	A.4: Crear un tríptic d'informació sobre les competències dels PQPIs i enviar-lo a les empreses via email.	A.4: 1 sociòleg/a per elaborar el tríptic A.4.2: Material de cartografia per la impressió.	A.4: Sociòleg/a (167h)
			Bcn té una gran riquesa d'esdeveniments culturals i socials. La ciutat té molts equipaments municipals de formació i oci (escoles de música, de dansa, centres esportius, etc.) Hi ha molts professionals sensibles a la problemàtica dels JENAS.

ACTIVITATS (en funció dels resultats)	A.5: Realitzar un cicle de 4 xerrades per part de persones que han immigrat, amb una problemàtica similar, i que ha aconseguit integrar-se "exitosament" ¹⁰ , per tal de motivar als JENAS.	A.5: Persones que hagin immigrat que es trobin integrats satisfactòriament.	A.5: 25€/ berenar de xerrada
	A.6: Promoure la creació d'un grup voluntari de professionals en el camp de la salut mental (idea: Semblant al RELLA: Associació de mestres i professorat jubilat).	A.6: 1 sociòleg/a per a tasques de coordinació i gestió del grup	A.6: sociòleg/a (167h)
	A.7: Dotar d'informació als JENAS del circuit d'atenció a les persones en risc social que poden accedir, a partir de la creació d'un tríptic o manual en anglès, francès i castellà.	A.7.1: 1 sociòleg/a que elabori el tríptic A.7.2: Servei de traducció A.7.3. Material de cartografia per la impressió.	A.7: Sociòleg/a (167h)
	A.8: Crear una base de dades del col·lectiu JENAS per a que es pugui conèixer la magnitud de la problemàtica, dur a terme bones pràctiques i poder fer posteriorment avaluació de resultats.	A.8: 1 informàtic/a que creï un programa informàtic (versió ideal).	A.8: 1 informàtic/a (10 hores per crear una base de dades amb Excel) + 1 Sociòleg/a (167h)
	A.9: Qüestionari avaluatiu	A.9: 1 Sociòleg/a que elabori el qüestionari	A.9: 1 Sociòleg/a (167h)

¹⁰ Tenint en compte que el concepte d'èxit pot ser entès de diverses maneres, en aquest cas ens referim a una persona que ha aconseguit una feina, crear una unitat familiar (entesa com a grup d'amics o parella, amb o sense fills) i un sentiment de satisfacció amb allò que es fa.

Cronologia activitats

Les activitats que es duran a terme en aquest projecte, es poden veure a la següent il·lustració de manera cronològica, a cada mes es duran a terme tasques de coordinació, gestió i avaluació. Al sisè mes però, es durà a terme l'avaluació final del projecte¹¹.

¹¹ La matriu de planificació i el pressupost que té aquest projecte d'intervenció social es pot veure a l'annex.

Reflexió final

A través d'aquest projecte d'intervenció social s'ha mostrat un problema social que roman invisible, no només als ulls de la societat, sinó també en l'esfera administrativa, ja que queden marginats en un llimb legal fins que l'edat determinada pel decret de Fiscalia es correspon amb la del passaport.

Aquesta invisibilitat es fa encara més notòria en la recerca de dades, amb prou feines apareixen en els estudis referents a MENAS (Menors Estrangers No Acompanyats). En comparació amb els JENAS, aquest col·lectiu ha acabat percebent cert compromís polític, ja que, tot i no facilitar les eines professionals necessàries, se'ls ha de donar protecció i apareixen als últims plans municipals.

Cal començar a fer visible als JENAS, integrar-los a la societat i fer-nos garants de drets, ja que des de la marginalitat cap persona pot rebre ni aportar res en la construcció d'una societat més justa i igualitària.

Bibliografia

Dueñas, Juan; Romero, Jaume; Iglesias, Juan Miguel (2004): “Menores fuera de casa”. Revista Educación Social, nº27, pág. 97-110.

Informe “La situació dels menors immigrants sols” (2006). Barcelona. Síndic de Greuges.

Informe “Les alternatives d’atenció als menors estrangers a Barcelona davant els canvis en el seu perfil. Evolució del perfil dels menors atesos pel Servei de Detecció i Intervenció de Menors Estrangers No Acompanyats en el període 2005-2010” (Novembre 2010). Departament d’Acció Social i Ciutadania, Ajuntament de Barcelona.

Informe “Menores no acompañados. Informe sobre la situación de los menores no acompañados en España” (2003). Save The Children, Madrid.

Informe del Centro de Investigaciones Sociológicas (2011): “Actitudes hacia la inmigración (V)”.

Köhler, Holm-Detlev; Artiles, Antonio Martín (2009): Manual de Sociología del Trabajo y de las Relaciones Laborales. Madrid: Delta publicaciones.

López Sala, Ana María (2005): “La inmigración irregular en la investigación sociológica” (cap. V) A: Godenau, Dirk; Zapata, Vicente Manuel (coord.) (2005): La inmigración irregular: Una aproximación multidisciplinar. Observatorio de la inmigración de Tenerife.

Méndez, Mónica; Cebolla, Héctor; Pinyol, Gemma (2013): “¿Han cambiado las percepciones sobre la inmigración en España?” nº17, colección Zoom Político en Laboratorio de Alternativas.

Rostecka, Bárbara (2005): “El proceso social de la inmigración no autorizada” (cap. VI) A: Godenau, Dirk; Zapata, Vicente Manuel (coord.) (2005): La inmigración irregular: Una aproximación multidisciplinar. Observatorio de la inmigración de Tenerife.

Zanfrini, Laura (2004): La convivencia interétnica. Madrid: Alianza (pág. 67-129)

❖ Entrevistes exploratòries

S’han realitzat 4 entrevistes formals¹².

Josep Maria Garcia, director i educador social de la Fundació privada “El Putxet”. Entrevista realitzada el dia 21 de gener al districte de Sant Gervasi de Barcelona.

¹² A l’annex es fa un recull dels contactes i visites informals que s’han dut a terme al llarg de la recerca.

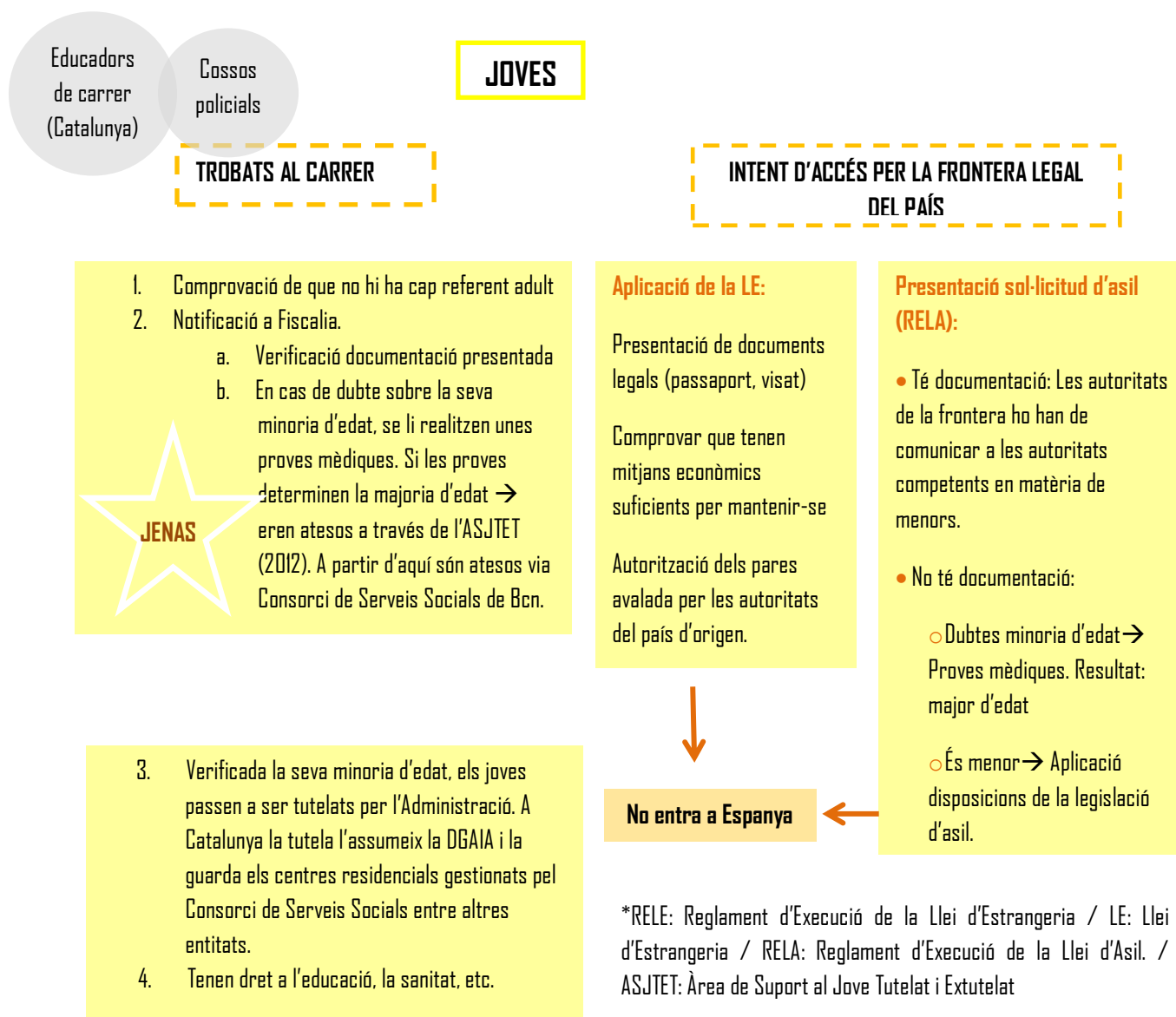
Olga Felis, advocada de l'Espai Cabestany de l'Àrea de Suport del Jove Tutelat i Extutelat de la DGAIA (Generalitat de Catalunya). Entrevista realitzada el dia 23 de gener al districte de Les Corts de Barcelona.

Hammid Benhammou, educador social del Casal dels Infants. Entrevista realitzada el dia 21 de febrer al districte de Ciutat Vella de Barcelona.

Fataou (20 anys) i Jaffah (19 anys), dos joves JENAS que han conviscut junts primerament als pisos de joves vulnerables del Consorci de Serveis Socials de Barcelona i, posteriorment, a la Fundació El Putxet.

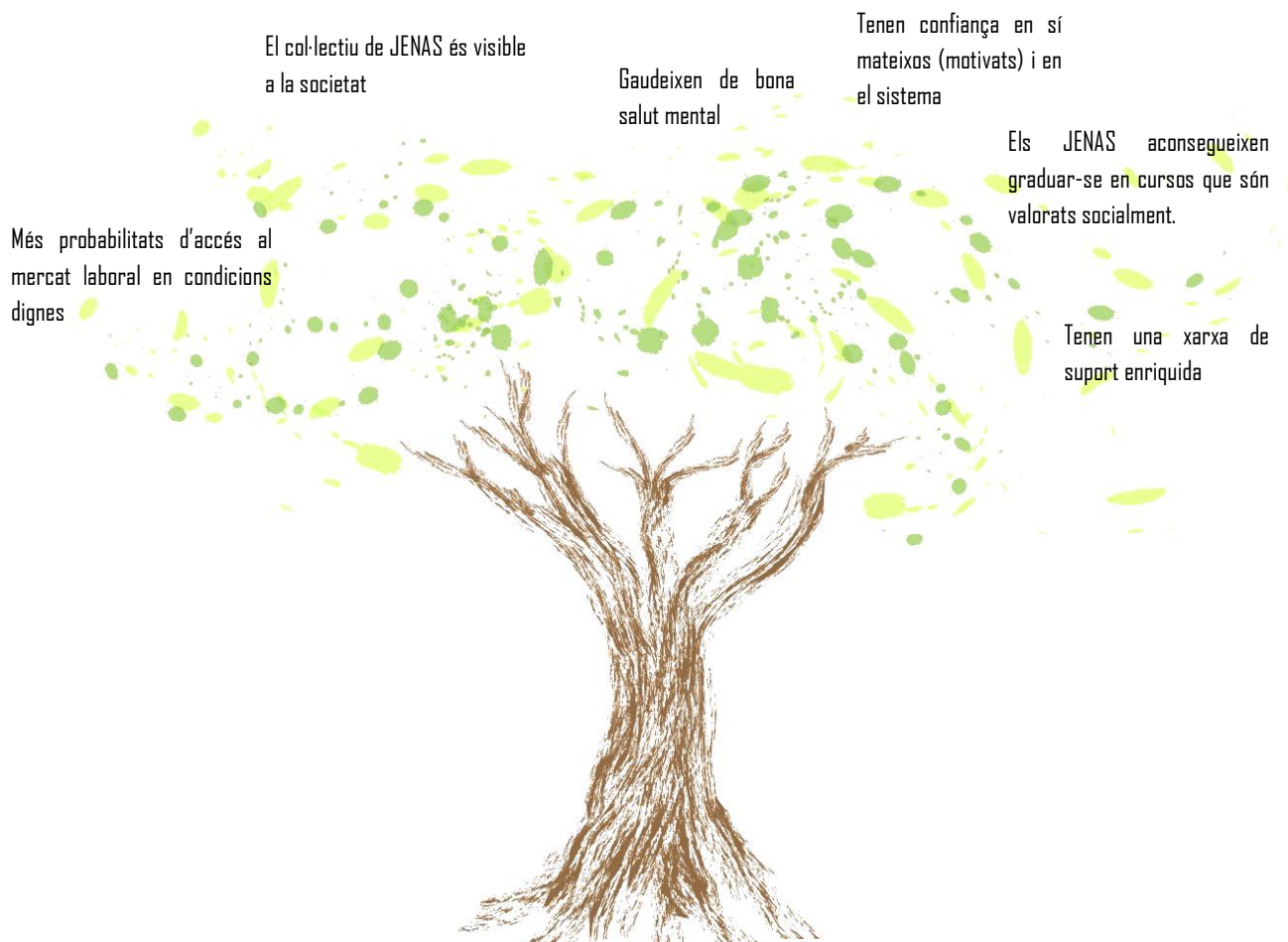
ANNEX

Esquema del itinerari que segueixen els joves segons la llei d'estrangeria

Font: Elaboració pròpia

Arbre d'objectius

Flexibilitzar els requisits de les empreses per contractar JENAS

Agilitzar l'obtenció del permís de residència

Visibilitzar el col·lectiu de JENAS des de l'Administració.

Impulsar línees estratègiques dins del pròxim Pla d'Inclusió Social de Barcelona

Potenciar l'intercanvi cultural en l'espai públic de la ciutat i l'oferta de recursos existents

Ampliar les xarxes socials dels JENAS per facilitar la seva integració

Millorar la formació pel coneixement del idioma i les actituds relacionals.

Evitar la frustració del procés migratori.

[Accés] Garantir l'accés i l'atenció en els serveis per a persones en situació de risc, encara que tinguin passaport de menors

[Informativa] Facilitar el coneixement de serveis de la ciutat als JENAS

[Professionals] Integrar una xarxa de professionals per l'atenció psicològica dels JENAS i garantir una assistència continuada

[Prestigi] Millorar el prestigi social dels PQPIs.

Dimensió jurídic-administrativa

Dimensió política

Dimensió social

Dimensió personal

Dimensió recursos existents

Matriu DAFO

A partir de la matriu DAFO podem conèixer a quines debilitats i amenaces ens enfrontem i les fortaleces i oportunitats amb les que comptem. D'aquesta manera podem veure quines eines ens poden ajudar en la nostra intervenció i quins factors no tan positius hem de tenir en compte alhora d'actuar.

FACTORS INTERNS

- Dèficits lingüístics i formatius

- Baix estat d'ànim

- Actituds diferents a la dels joves autòctons (per exemple, més respectuosos amb la gent gran) més valorades

- Són joves i forts

- Ganes de treballar

FACTORS EXTERNS

- Traves per obtenir el permís de residència i treball.

- Requisits molt rígids a les empreses per contractar JENAS o altres col·lectius en situació administrativa irregular.

- Proves radiològiques inexactes.

- L'Ajuntament els exclou dels seus plans municipals.

- Barcelona té una gran riquesa d'esdeveniments culturals.

- Barcelona té una gran oferta formativa per a joves.

- La ciutat té molts equipaments municipals (escoles de música, clubs esportius, etc.)

- Hi ha molts professionals sensibles a la problemàtica dels JENAS.

- Hi ha forces dispositius de serveis socials a la ciutat.

La matriu de responsabilitat i el pressupost

TIPUS DE DESPESA	DESPESA INDIRECTA	DESPESA DIRECTA					
Recursos	Sala	Sociòleg/ sociòloga freelance	Servei de traducció de llengües	Tècnic/a informàtic freelance	Persones xerrada (4).	Dissenyador gràfic	Servei de reprografia
Tasques de gestió, coordinació i avaluació del projecte		35€ x 80h= 2.800€					
Cicle de xerrades	10€/h x 3 h = 30 €				20€ (berenar) x 3 h = 60 €		
Cerca i contacte de 3 persones conegudes que hagin passat per alguna entitat que treballa amb joves que han immigrat		35€/h x 6h= 210€					
Assistència a les xerrades		35€/h x 5h=175€					
Difusió coneixement serveis per a JENAS							
Conèixer els serveis disponibles		35€/h x 5 h = 175€					
Creació del tríptic						20€/h x 5h= 100€	

Traducció idiomes	0.20 paraula x 800 paraules x 2 idiomes= 320 €	
Impressió tríptics		100€
Distribució tríptic als espais públics estratègics	35€/h x 3h= 105€	
Difusió esdeveniments culturals i socials Bcn		
Selecció esdeveniments	35€/h x 3h x 5 cartells = 525€	
Creació cartells (1 cartell per mes durant 5 mesos)		20€/h x 10h = 200€
Impressió cartells		20€
Distribució de cartells (via Internet i als espais públics estratègics)	35€/h x 2h x 5 cartells = 350€	
Impulsar un grup de JENAS voluntaris		
Crear una borsa de JENAS interessats	35€ x 6h = 210€	
Contacte amb escoles i AMPAS	35€ x 6h = 210€	

Creació base de dades JENAS		35€/h x 4 h= 140€		20€/h x 10h= 200€			
Creació grup professionals voluntaris de salut mental							
Contacte amb els professionals		35€/h x 10h = 350€					
Reunió amb els professionals	10€/h x 1h = 10 €	35€/h x 2h = 70€					
Difusió aspectes positius PQPIs a empreses							
Selecció continguts tríptic		35€/h x 2 h=70€					
Creació d'un tríptic					20€/h x 5h = 100€		
Distribució via email i altres punts estratègics		35€/h x 3h=105€					
Qüestionari motivació JENAS avaluatiu							
		35€/h x 10 h= 350€					
Total despeses	40€	5.845€ (167h)	320€	200€	60€	400€	120€

PREU TOTAL: 6.985€

La experiència personal viscuda en el transcurs de la recerca

Darrere d'aquest breu projecte hi ha tot un treball de descoberta del col·lectiu. Gràcies a les pràctiques professionals realitzades al Consorci de Serveis Socials de Barcelona vaig tenir l'oportunitat d'assistir a un grup de discussió adreçat a professionals del món de la infància i adolescència i els serveis socials. En aquest grup es van detectar diverses necessitats emergents entre la infància i adolescència en risc social i desamparada. Per primer cop, vaig escoltar la paraula MENAS (Menors Estrangers No Acompanyats) i la problemàtica social que hi ha al voltant d'aquest col·lectiu, que no deixa de preocupar als professionals del sector.

Altres professionals, paral·lelament a la problemàtica dels MENAS, em va parlar d'altres col·lectius de joves que encara s'enfrontaven a una realitat més amarga: els joves extutelats. Va ser llavors quan vaig començar a tenir coneixement del col·lectiu dels JENAS i em van proposar visitar professionals que treballaven amb aquest col·lectiu: un advocat i educador social de la Fundació privada El Putxet i un educador social del Casal dels Infants del barri del Raval.

Des de El Putxet, gràcies als coneixements jurídics d'en Josep Maria, vaig entendre per primera vegada la magnitud de la problemàtica i les diverses dimensions d'aquesta. L'entrevista es va dur a terme a la mateixa fundació on resideixen joves en risc social, i entre aquests hi ha joves en la situació que els identifica com a JENAS. En Josep Maria em va explicar les funcions que duen a terme, com era la vida quotidiana i em va mostrar el pis i la disposició de l'espai d'aquest, cosa que em va permetre introduir l'observació en la metodologia del meu projecte. També vaig tenir l'oportunitat de conèixer dos joves residents al pis.

Més endavant, vaig entrevistar una advocada de l'Àrea de Suport del Jove Tutelat i Extutelat (ASJTE) de la Generalitat de Catalunya, que em va explicar com feia quasi dos anys que aquest col·lectiu de joves ja no era competència de l'ASJTE, ja que no arribaven a ser tutelats en cap moment per la DGAIA. També em va explicar amb més detall el dilema que hi ha al voltant de les proves radiològiques.

Posteriorment, vaig visitar un dels pisos gestionats pel Consorci a Ciutat Vella on vaig poder fer més treball d'observació. Realment, va suposar tota una experiència, amb diferències notables a la pràctica que es segueix des de la Fundació El Putxet. En aquest pis, segons van explicar dues educadores socials, conviuen joves que provenen de diversos programes subvencionats. Per una banda, els programes d'atenció social subvencionats a partir de la casella del IRPF, casos de persones que han passat pel Centre d'Internament d'Estrangers (CIE) i els joves del Consorci de Serveis Socials de Barcelona. Aquestes educadores ens van explicar com havien arribat nois de CIES de Canàries, d'assentaments de la ciutat derivats pels educadors/es de carrer o presentant-se ells

mateixos per boca- orella, preguntant pel Mané, un educador social de l'Àfrica subsahariana, el qual coneixen perquè "ajuda a la gent". La convivència de col·lectius tant diferents em va sobtar. Òbviament, resulta més econòmic, però caldria reflexionar fins a quin punt és útil anar posant tiretes a aquesta mena de problemàtiques socials. És cert que se'ls dóna menjar i un llit i la dedicació d'uns educadors socials realment implicats, i que podrien estar directament al carrer, però amb prou feines se'ls està donant eines veritables d'inserció per a que puguin continuar endavant, són persones immigrades, però sobretot són joves. Les habitacions estan dividides en dues grans ales, en una viuen els joves del Consorci, els quals s'espera que visquin uns quants mesos i a l'altra s'intenta adaptar l'espai per a un col·lectiu de persones més inestable, els del CIE i els de programes derivats del IRPF. El nivell de rotació de persones és molt alt, durant al 2012, les educadores expliquen que van arribar a passar unes cinquanta persones només en aquest pis. Tenen problemes d'espai, les parets necessiten una capa de pintura, cal arreglar algunes finestres... les dues educadores coincideixen en que hi ha dies molt dolents, però també de molt bons: "¿En serio me estan pagando por esto?" [Somriuen].

El següent pas em va portar a el Casal dels Infants. La diagnosi ja estava resolta, però calia recollir idees per dur a terme el disseny d'un projecte d'intervenció social. En Hamid és un educador social molt energètic que transmet l'esperit del Casal: dinamisme i innovació. M'explica que es van reinventant constantment, que van engegant projectes de formació professional per edicions. L'últim que han posat en marxa és un de cuidador/a professional que està tenint força èxit, en el què col·labora l'hospital de Sant Pau. Els punts estratègics dels projectes de formació són: Aprenentatge en habilitats socials (comportament, hàbits, costums, etc.), prospecció d'empreses per a que coneguin el món laboral a Catalunya i reforçament de les competències més instrumentals (matemàtiques, idiomes, etc.).

Per últim, amb el pensament de que no es pot fer un projecte d'intervenció social sense la participació dels protagonistes, vaig tornar a contactar amb la Fundació El Putxet, per tal de concertar una visita, però aquest cop per conèixer l'experiència personal dels joves. Vaig conèixer en Fataou i en Jaffah, dos nois amb moltes inquietuds i moltes coses a dir. En primer lloc, m'agradaria trencar parcialment amb el tòpic de que aquestes persones ja són adultes per les circumstàncies viscudes. És cert que porten una motxilla de vida carregada d'experiències que els han obligat a fer front a una sèrie d'episodis on havien de deixar la infància a un costat, però són joves i tenen les mateixes inquietuds que molts joves que no han passat pel mateix. Volen sortir de festa, passar-s'ho bé, volen conèixer més noies, tenir novia, etc. En segon lloc, t'expliquen que estan molt saturats de fer contínuament cursos d'idiomes, de PQPIs, de Cicles Formatius. Estan

agraïts de ser formats, però consideren que amb tot el que han après ja podrien desenvolupar una feina i guanyar-se la vida, que és principalment el que han vingut a buscar. I, finalment, denuncien la de portes que han vist tancar-se davant seu per la contradicció en el seu passaport amb el decret de Fiscalia i l'espera interminable que pateixen per obtenir els permisos de residència i de treball.

Per últim, fruit de l'estada al Consorci de Serveis Socials de Barcelona, voldria ressaltar la necessitat de “desetiquetar” la societat. En molts col·lectius, com el de persones que tenen alguna discapacitat, es treballa molt al voltant de com anomenem a les persones, en base a què les definim. M'agradaria traslladar aquest treball també al col·lectiu de persones que han immigrat. Parlar d'immigrants comporta moltes etiquetes que són estigmatitzadores. Les persones immigren, però no pel fet de fer-ho són d'una manera o una altra, tots som diferents. Com em va comentar la Pepita Cabiscol del Consorci en el seu dia, que una persona tingui una discapacitat ha de ser una característica més de la seva persona, com tenir els ulls d'un color o un altre. Doncs bé, el fet d'haver immigrat també hauria de ser una característica més, d'un moment puntual en la vida d'una persona i no definir-la de per vida.

Finalment, m'agradaria donar les gràcies a totes les persones que han fet possible aquesta recerca i el disseny d'aquest projecte: Josep Maria Garcia, Hammid Benhammou, Olga Felis, a en Fataou i en Jaffah, al Jordi Puig, Alicia Castillón, a la Maria i la Valentina dels pisos de joves vulnerables, a la Natàlia Rosetti i, especialment, a la Sara Moreno.

Pòster

JOVES ESTRANGERS NO ACOMPANYATS

Projecte d'intervenció social adreçat a joves que han immigrat a Barcelona, sense referents adults i que havent estat declarats majors d'edat per la Fiscalia, a través de proves radiològiques, han quedat en una situació d'exclusió social severa. (JENAS)

METODOLOGIA:

Enfocament del Marc Lògic.

Invisibilitat

Exclusió social

EL RISC D'EXCLUSIÓ SOCIAL DELS JENAS

Política

Invisibilitat dels JENAS als plans municipals.

Social

L'accés a determinats cursos no facilita un intercanvi amb joves autòctons.

Jurídico-administrativa

Les empreses tenen estrictes requisits per contractar JENAS. Les mesures per obtenir el permís de residència cada cop són més restrictives.

Personal

Baix nivell d'instrucció, desconeixement de la llengua i actituds relacionals diferents. El procés migratori els deixa en un estat de frustració i estrès.

Recursos existents

Serveis com la Creu Roja no els poden atendre ja que l'edat del passaport es contradiu amb el decret. Quan surten de la Fiscalia desconeixen l'oferta de serveis disponibles.

Els serveis que sí els poden ajudar no disposen de recursos suficients. Els recursos formatius als que accedeixen tenen poc prestigi social (PQPIs)

OBJECTIUS

GENERAL: Millorada la integració social dels JENAS que viuen a un recurs residencial gestionat pel Consorci de Serveis Socials de Barcelona.

ESPECÍFICS:

- 1) Millorada la formació acadèmica, el coneixement de l'idioma i les actituds relacionals.
- 2) Evitada la frustració del procés migratori.
- 3) Facilitat el coneixement dels serveis de la ciutat a tots els JENAS que han passat per la Fiscalia, per part dels professionals.

ACTIVITATS

- 1) Designar una persona de l'àmbit acadèmic com a tutor-amic.
- 2) Fer arribar als JENAS publicitat dels esdeveniments de l'agenda cultural de Bcn.
- 3) Incentivar la motivació dels JENAS a partir de l'Aprenentatge en Serveis (APS).
- 4) Crear un tríptic d'informació sobre les competències dels PQPIs i fer difusió a les empreses.
- 5) Fer un cicle de 4 xerrades sobre persones que puguin esdevenir models de satisfacció vital als JENAS.
- 6) Creació d'un grup voluntari de professionals en el camp de la salut mental.
- 7) Tríptic informatiu a la Fiscalia.
- 8) Creació d'una base de dades.

RESULTATS

* S'incrementa el nombre de JENAS formats que coneixen l'idioma i les costums de Catalunya.

* Millora la confiança i motivació dels JENAS respecte el seu procés migratori.

* Es garanteix el coneixement de la xarxa de dispositius que poden ajudar als JENAS després de passar per la Fiscalia per part dels professionals.

Meritxell Alsina Villarreal (meritxell.alvi@gmail.com)

